

Henryk Bogacki

"Die Lehre von der Kirche : vom Augustinus bis zum Abendländischen Schisma; vom Abendländischen Schisma bis zur Gegenwart", Yves M.-J. Congar, z fr. tłum. Hans Sayer, Freiburg-Basel-Wien 1971 : [recenzja]

Collectanea Theologica 42/2, 187-188

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i władza nauczycielska papieża, kolegialność, konieczność Kościoła do zbawienia, słowo Boże w Kościele, jedność Kościoła itp. Nie tylko naświetla je od strony Pisma św., ale szkicuje również historyczny rozwój zagadnień oraz podaje dzisiejsze próby ich rozwiązywania. Wykazuje, w jaki sposób rozstrzygnięcia nauczycielskie Kościoła, zwłaszcza Soboru Watykańskiego I, zaważyły na kierunku rozwoju eklezjologii. Historyczne uwarunkowania zawsze wpływały na jednostronność rozstrzygnięć, stwarzając konieczność ich uzupełniania i modyfikowania w przyszłości. Zadanie tego rodzaju wykonał także Sobór Watykański II. Autor trafnie podkreśla ogledność i kompromisowość sformułowań eklezjologicznych przyjętych przez sobór, co ułatwia dalsze poszukiwania, a jednocześnie naraża na rozbieżności w interpretacji i praktycznym realizowaniu jego wytycznych.

Książka stanowi dobrą orientację dla wszystkich interesujących się obecnym stanem eklezjologii.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Yves M.—J. CONGAR, *Die Lehre von der Kirche: Von Augustinus bis zum Abendländischen Schisma; Vom Abendländischen Schisma bis zur Gegenwart*, tłum. z francuskiego Hans Sayer, Freiburg—Basel—Wien 1971, Verlag Herder, s. 192 + 128 (*Handbuch der Dogmengeschichte*, wyd. M. Schmaus, A. Grillmeier SJ, L. Scheffczyk, t. III, f. 3c i 3d).

Niezwykle zainteresowanie w całym Kościele problematyką eklezjologiczną nie wydało dotąd ani jednego pełnego opracowania historii eklezjologii. Ukazało się wprawdzie niemało studiów szczegółowych, a także wielu autorów próbowało stworzyć przynajmniej ogólny zarys tej historii. Pierwszym całościowym opracowaniem historii eklezjologii są zeszyty z serii *Handbuch der Dogmengeschichte*⁸. Dwa z nich — obejmujące okres od św. Augustyna aż po czasy dzisiejsze — pochodzą od Y. Congara. Jest on jedynym autorem, który mógł odważyć się na taką syntezę dziejów eklezjologii na przestrzeni piętnastu wieków⁹. Czterdzieści lat badań eklezjologicznych Congara już wcześniej wydało imponujący owoc w postaci historii eklezjologii wczesnego średniowiecza¹⁰. Obecnie zebrał wyniki tak badań własnych, jak dociekań i studiów szczegółowych innych nad historią eklezjologii. Powstała duża książka, przepełniona treścią i bogato udokumentowana. Sposób ujęcia jest niezwykle zwięzły. Nie ma zbędnych słów, jednakże czytelnik pragnący wiedzieć szersze rozwinięcie wypowiedzianych twierdzeń. W obszernych przypiskach autor odsyła do bogatej bibliografii poszczególnych zagadnień, w której można znaleźć uzasadnienie sądów i dokładniejsze ich wyjaśnienie. Prawdopodobnie szczupłe ramy serii *Handbuch der Dogmengeschichte* narzuciły tę zwięzłość. Czytelnik życzyłby sobie raczej pełniejszego opracowania w rodzaju wzmiankowanej historii eklezjologii wczesnego średniowiecza.

Y. Congar ukazuje po mistrzowsku okoliczności, jakie wpływały na rozwój eklezjologii i determinowały jej jednostronność. Stan ten musiał wywo-

⁸ Najpierw ukazał się zeszyt: P. Camelot, *Die Lehre von der Kirche: Väterzeit bis ausschliesslich Augustinus*, Freiburg—Basel—Wien 1970. Zapowiedziany jest zeszyt poświęcony eklezjologii biblijnej i wczesnopatrystycznej (P. Dias). W ten sposób przynajmniej jeden dział tego podręcznika historii dogmatów zostanie zakończony.

⁹ Początkowo ukazała się w języku francuskim: Yves Congar, *L'Eglise de saint Augustin à l'époque moderne*, Paris 1970, Les Editions du Cerf, s. 483.

¹⁰ Y. M. — J. Congar, *L'ecclésiologie du Haut Moyen Age. De saint Grégoire le Grand à la désunion entre Byzance et Rome*, Paris 1968, Les Editions du Cerf, s. 420; por. *Collectanea Theologica* 39(1969) z. 4, 184—185.

łać zasadniczy sprzeciw Lutra oparty o znajomość Pisma św. i myśli św. Augustyna. Walka z reformacją doprowadziła do dalszego zubożenia eklezjologii i zacieśnienia jej zainteresowań do aspektu instytucjonalnego Kościoła, a nawet do problematyki prymatu papieskiego. Ostrożna reakcja na te braki przygotowała uchwały Soboru Watykańskiego II, po którym nastąpiła radykalizacja wielu kierunków eklezjologii. Na ich tle uchwały ostatniego soboru wydają się na wielu odcinkach już tylko świadectwem przebytej drogi.

Dzieło Congara eksponuje przede wszystkim dzieje problematyki władzy w Kościele, która istotnie dominowała, zwłaszcza w eklezjologii drugiego tysiąclecia chrześcijaństwa. Odnosi się wrażenie, że autor w zbyt małym stopniu uwzględnił inne wątki eklezjologiczne pozostające w cieniu zagadnień „hierarchicznych”. Być może zwięzłość (największy mankament!) dzieła zmuszała do takiego ograniczenia. Zaznaczyło się ono także w ostatnim rozdziale poświęconym naszemu wiekowi (s. 114—127)¹¹.

Znajomość przedmiotu i umiejętność osiągnięcia syntezy sprawiają, że dzieło mimo zwięzłości i obciążenia ceną dokumentacją bibliograficzną stanowi lekturę łatwą, która wciąga i wzbudza zainteresowanie czytelnika.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Hans DOMBOIS, *Hierarchie. Grund und Grenze einer umstrittenen Struktur*, Freiburg—Basel—Wien 1971, Verlag Herder, s. 112.

Katolickie publikacje teologiczne poświęcone hierarchii analizują obecnie ten problem przede wszystkim od strony podstaw biblijnych. Zaniechano poszukiwania w ustrojach państwowych analogii dla wyrażenia struktury Kościoła. Nie można bowiem przedstawić Kościoła w kategoriach zaczerpniętych z prawa państwowego, choć niewątpliwie występują w nim pewne elementy ustrojowe wspólne lub podobne do instytucji istniejących w państwie.

Od tego stanowiska wyraźnie odbiega publikacja wydana przez H. Dombois, ewangelickiego prawnika z Heidelbergu. Autor zajmuje się pojęciem „hierarchii” w znaczeniu pewnego „uszeregowania stanowisk według stopni”, występującego w każdym społeczeństwie. Po zanalizowaniu samego terminu Dombois rozpatruje „hierarchię” państwową, wojskową, sądowniczą, partyjną, gospodarczą itp. Potem przenosi wyniki na teren kościelny i w ich świetle ocenia katolicką koncepcję hierarchii oraz współczesne przemiany strukturalne w kierowaniu Kościołem katolickim. Taka metoda wywołuje zdziwienie, gdyż jako kryterium oceny stosuje rozmaite kategorie prawno-socjologiczne, które przy rozpatrywaniu hierarchii kościelnej mogą pełnić tylko funkcję drugorzędą i pomocniczą. W konsekwencji autor dostrzega opozycję między strukturą „hierarchiczną” a współczesnym nurtem kolegialnym w Kościele katolickim. W myśl własnych założeń dochodzi do wniosku, że „hierarchii” nie można uważać za prawidłowe rozwinięcie zaczątków ustrojowych Kościoła przedstawionych w Nowym Testamencie.

W książce spotyka się twierdzenia wynikłe z braku pełnego zrozumienia koncepcji katolickich. Według autora np. dogmat watykański z r. 1870 o nieomyślności papieża uzyskał w Kościele moc obowiązującą — wbrew wypowiedzi samego Vaticanum I — dopiero dzięki przyjęciu i ogłoszeniu go przez biskupów we własnych diecezjach (s. 82—83). Podobnie dostrzega sprzeczność między formułą *una cum* użytą w uchwałach Soboru Watykańskiego II na

¹¹ Najpełniej przedstawia eklezjologię XX wieku J. Frisque, *Die Ekklesiologie im 20. Jahrhundert*, w: *Bilanz der Theologie im 20. Jahrhundert*, t. III, Freiburg—Basel—Wien 1970, 192—294; por. *Collectanea Theologica* 41(1971) z. 4, 181—182.